

Zeitschrift:	Museum Helveticum ad juvandas literas in publicos usus apertum
Herausgeber:	Litteris Conradi Orellii et Soc.
Band:	- (1747)
Heft:	6
Artikel:	Ratio interpretandi inscriptionem antiquam Turici forte repartam ad mentem viri clarissimi Io. Caspari Hagenbuchii [...]
Autor:	Hagenbuchius, Casparus
DOI:	https://doi.org/10.5169/seals-394602

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 24.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Ratio interpretandi
INSCRIPTIONEM
ANTIQUAM
TURICI forte repartam

Ad mentem Viri Clarissimi

JO. CASPARI HAGENBUCHII

Ling. Lat. & Græc. Prof.

Qum superioribus his æstivis mensibus in complanandis Tilieti (Lindenhof) ambulacris occupati essent fossores arenarii, operas curante ac dirigente Viro Spectatissimo JO. HENR. WERTMILLERO, necopini incident in Saxa quædam grandiora varii artificii & diversæ ætatis, haud procul ab invicem q. tumultuarie projecta. Hæc inter rudera Lapidem nostrum tergum obvertentem conspicati, nil magni sibi de rudi hac, ut videbatur, mole promittere audent; revolutum vero in faciem non mutum esse Lapidem, sed diserto titulo ornatum & nescio quæ ænigmata loquentem stupent: (Pars enim adversa, quæ *Titulum Sepulcralem* habet incisum prona sub terra jacebat, qui Situs conservandis litteris haud parum profuit.) Fit ad novum isthoc Spectaculum magnus hominum concursus, sed deest hactenus Oedipus, qui Λοξίδια hæc expediāt: donec rumore excitatus
advolat

advolat Vir Clarissimus & moris antiqui peritissimus HAGENBUCHIUS noster, qui qua est in hoc literarum genere perspicacia, Lapide eruditis suis oculis paulo attentius inspecto, ejus Inscriptionem confessim expedite legit & interpretatur, atque etiam docet, hunc Titulum Sepulcralem, egregium Romanæ Antiquitatis monumentum, & verum *Urbis nostræ nomen*, & memoriam Stationis Quadragesimæ Galliarum, quæ sub Impp. Rom. in hac Urbe fuerit, conservare. Lapidis formam Titulumque Typus cum Prototypo accurate compositus exhibet. Ipse vero Vir Clariss. ut suæ Interpretationi fidem faceret, prolixa & multa eruditionis antiquariæ copia referata ad GORIUM suum Epistola hoc argumentum illustravit atque infinitis prope ex doctrina epigraphica exemplis ita communivit ac confirmatum dedit, ut de interpretationis veritate & ipsius monumenti excellentia ac dignitate, nemo amplius vel tantillum possit ambigere. Et quanquam hæc Epistola illi *Epistolarum epigraphicarum* volumini, quod forte sub ipsum hoc tempus in publicam lucem exire gestiebat, augendo sit destinata, eam tamen seorsim sub hujusmodi titulo exstare voluit: *JO. GASP. HAGENBUCHII ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΛΟΓΙΟΝ Turicense*, sive *Inscriptio antiqua*, ex qua *TURICI* sub Impp. Rom. *STATIONEM Quadragesimæ Galliarum* fuisse primum innotescit, *Commentario illustrata*. Turici. Sumtibus Heideggeri & Socc. MDCCXXXVII. 4. pl. 18 $\frac{1}{2}$. Nos ex luculenta hac Commentatione summa tantum capita, quæ proxime ad hujus Tituli sepulcralis interpretationem facere videntur, excerpemus; atque etiam sub Cl. Viri persona, ejusdemque, quantum fieri

fieri potest, verbis, rem omnem carptim expli-
cabimus, in quo tamen si forte præter Viri Cla-
rissimi mentem quædam nobis excidant, quæ
minus recte fuerimus assecuti, ea nobis, non illi,
imputari volumus. Cœterum si qui sint ex Lec-
toribus nostris, qui plura scire cupiant, eos ad
ipsum Clariss. HAGENBUCHII Librum ablega-
mus, ubi invenient, quo sitim possint ubertim
restinguere.

Vers. 1. & 2. D. M. HIC SITUS EST] For-
mulæ sepulcrales tritissimæ Diis Manibus. & HIC
SITUS EST. Rarius tamen ambæ, vel ita con-
tinuo positæ, in Titulorum Sepulcralium initii
occurrunt. Posterior autem hæc formula HIC.
SITUS. EST. ita usu invaluit, ut frequenter Sig-
lis H. S. E. tantum notata in Inscriptionibus an-
tiquis obvia sit. *Plinius Lib. VI. ep. X. & Lib.*
IX. ep. XIX. hos duo Virginii Rofi Sepulcro in-
scriptos versiculos memorat :

*HIC SITUS EST Rufus, pulso qui Vindice quondam
Imperium adseruit, non sibi, sed Patriæ.*

V. 3. LAEL.] Saxi voces omnes sine distinc-
tionibus continuantur & cohærent. Legendum
autem heic non conjunctim LAELius, sed divi-
sim Lucius AELius certum est ex statu Patris li-
bertino; diserte enim V. 5. VNIO AVGusti LI-
BERTUS dicitur. Filius autem de more Patris gente
est censitus: Pater Augusti libertus itidem de mora
gentem Augusti Patroni sui est secutus. At nemo
Augustorum ex Lælia gente fuit. Fuisse autem ex
Aelia plures, Historia Imperatorum Rom. testa-
tum facit.

VRBI.

VRBICVS] Cognomen notissimum, quod in ipsa etiam Aelia gente atque alibi legitur: Exempla compluria studiose conquisita in unum contulit Genebrierius in *Dissertatione de Magnia Urbica*. Quadratarius spatio exclusus S minusculum intra V arctatum inseruit.

V. 4. VIXIT] Ligatio duarum Literarum I & T frequens est Saxis antiquis: quæ mox idem valet ac IT, ut hic. Vel etiam TI, vel ITI, vel TIT.

AN] Ligatae & hic sunt duæ Literæ A & N, quas AN hic legendas, alibi NA notare, pluribus doceri posset.

V. 5. AN. VNO. M. V. D. V.] h. e. AN. no VNO, Mensibus quinque, Diebus V. sive etiam ANno VNO, Menses quinque, Dies quinque. Scaliger Ind. XIX. voc. Casus mutatio sive Antiptosis. Vixit annus tot, mensibus tot: aut contra, annis tot, menses tot, creberrimum in titulis monumentorum, ut MXXXV. 10.

AN. VNO] Potuisset Quadratarius, si voluisset, integrum nomen numerale cardinale VNO compendifacere, quo omisso AN suffecisset: In titulis enim Infantium intra bimatum morte raptorum pro Anno uno, vel Annum unum, ἀπλῶς Anno, vel Annum sc̄epenumero reperies, dignusque est Fabrettus, qui de hac incorrupta Latinitatis formula, ut vocat, legatur p. 550. tot. & p. 592. b. D. In D. Jacobi Epist. IV. 13. Ἐπιστὸν ἐνα, at Actor. XVIII. 11. Ἐπιστὸν καὶ μῆνες

legimus. Ita non rarus est exemplorum numerus, in quibus post ANNum vel ANno suffigitur aut numeri nota I, aut integra vox VNVM vel VNO. In Saxo nostro ultimum O superne intra N inclusum est forma minuscula: unde in mentem mihi quoque venit, annon legi possit ANNis V. NumerO. Scilicet in Sighis interdum vocum tantum litteram initialem & ultimam, seu casus terminationem, invenimus incisam: unde & *λιτογραφίας Κυρίω & Καιρῷ* in D. Pauli ep. ad Rom. XII. 11. ortam volunt.

V. 6. VNIO] Nomen hoc Pater Lucii Vrbici habuit, quum adhuc servitudinem serviret. Pertritum nomen non est VNIO: unus tantum in vasto Gruteri opere occurrit, quanquam Servos a gemmis nomina repetuisse pervulgatum sit. At postea manumissus VNIO, eo pro Cognomine est usus, ut Liberti solebant Prænomine & Nominis gentilitio Patroni accepto, nomen, quo uno Servi erant dicti, tertii nominis seu Cognominis loco habere.

VNIO AVG. LIB.] Libertos, præsertim Augustorum, sœpius spreta postuma sui fama, & nominibus servilibus contentos se atque Augustos suos nobis obscuros reliquisse, observat Fabretus pag. 247. a. G. At in hoc Saxo ex tribus Filii nominibus obscurum haud est, *AElium VNIONem dictum, AElii cuiusdam Augusti Libertum fuisse.* Neque repugno, si quis patrem *Lucium AElium VNIONem dictum velit;* quanquam patribus & filiis eadem semper fuisse prænomina, non concedam. In antiquis Saxis plurimi *AElii AVGusto-*

rum LIBerti: quem vero singuli Augustum AEliæ gentis habuerint Patronum, non facile possumus existimare, ubi alia documenta non adsunt. Ex Imperatoribus Rom. Hadrianus primus AEliæ gentis fuit, cui pater Ael. Hadrianus cognomeno Afer fuerat. Hic sibi adoptavit primo L. AElium Verum Cæsarem, nunquam Augustum: deinde vero post hujus excessum T. AElium Antoninum Pium, cui hanc conditionem addidit, ut ipse nepotem L. AElium Aurelium Verum cum M. Aurelio Antonino Philosopho adoptaret, qui primi pariter Augusti cœperunt Remp. regere. Post hos imperium obtinuit Marci filius L. Aelius Aurelius Commodus. Hi secundo post C. N. seculo Imperium Rom. tenuerunt. Accedit, quod ipsa Saxi nostri literarum forma bonitatem & usum secundi Seculi referat. Ego suspicione quadam ductus ad tempora L. Aelii Veri, M. Aurelii in imperio Collegæ Saxum Turicense referrem.

V. 7. P. P.] In monumentis veteribus hæ Siglæ diversis significatibus sœpe occurrunt. Sed duo P. P. Officiis Domus Augustæ præfixæ, quin *PræPositum* istiusmodi officio significant, dubitari nequit; invicte inducto magno exemplorum numero id a Clatiss. Hagenbuchio comprobatum est.

P. P. STA. TVRICEN. XL. G.] interpres: *PræPositus STAtionis TVRICENsis quadragesimæ Galliarum.* De Quadragesimis Reinesius ad Rupertum: *Erat Quadragesima portorium, quod præster instrumenta itineris omnes res Publicano debeant.*
Scil.

Scil. vectigal mercium, ita dictum, quod unum in singula XXXX, seu ut vulgo loquimur $2\frac{1}{2}$. per Cent, fisco Imperatoris solvebatur: Ejus meminerunt *Quintil. Declam.* XXXV. 6. *Sueton. Vesp.* c. I. & *Symachus L.* V. ep. LXII. & LXV. qui solvi suo adhuc tempore consueisse testatur. Græce istiusmodi Quadragesimarius diceretur τετρακοσολόγος, τετρακοσώτης, ὁ τὰς τετρακοσίας ἀπαιτῶν. In vasto Gruteri opere ne quidem ulla Quadragesimæ mentio apparet. Apud Reinesium Synt. Inscript. IX. 36. p. 563. occurrit QVIN-TIO AVG. LIB. TABVLARIVS XXXX GAL-LIAR. Apud Mur. 893. 8. JVCVNDVS AVG. LIB. ACTOR. XXXX. GAL. Jam olim Au-gustum Imp. in suas pariter & in Populi R. pro-vincias non modo ἐν τῷ Ιππέων, equestris ordi-nis Viros; sed etiam ἐν τῷ Απελευθέρων, Liber-tos, misisse Ἐπιτρόπους, Procuratores, Dio-mo-riæ prodidit Lib. LIII. p. 596. C. Consulen-dus autem in hanc rem in primis P. Burmannus in *Dissertatione de Vectigalibus P. R.* curis secundis illustrata, qui Cap. V. p. 64. seqq. de *Quadra-gesima mercium* luculenter disputavit. Officia, quæ isti mercium vectigali administrando & ex-ercendo operam suam navarunt, ordine enumera-re, nemo facile poterit: Quantum in tantis antiquitatum tenebris cernere datur, Procu-ratores XXXX Provinciarum uni alicui Romæ curationem & magisterium fisci quadragesimalis obtinenti paruerint. Sub Procuratoribus in Pro-vinciis fuerint Præpositi, sub se habuerint Tabu-larios & Actores, hique Servos seu Ministros vi-liores eidem negotio quadragesimali intentos, in eoque operam suam locantes.

STA] Vir Clariss. P. Burmannus: Plurimas Stationes habuit Fiscus, quæ erant diversæ mansiones, in quibus officia fiscalia erant constituta, sere similes, quas in Gallia *Bureaux* vocant. Unde tot fuere Stationes fisci, quot genera vectigalium & tributorum. &c.

STA. TVRICEN.] Ex omnibus Saxis antiquis, quorum pauca sunt quæ XXXX Galliarum referunt, unum modo *Stationis* XXXX Galliarum memoriam conservavit, ante erutum Saxum Turicense: Quod vero hoc nostrum magis etiam commendat, *Stationis* quoque locum designat, ita ut dilucide appareat, hanc *Stationem* XXXX Galliarum olim Turici fuisse, & ab hoc oppido nomen Turicensis habuisse. Habuit igitur Fiscus Imp. Rom. Turici suam *Stationem* seu mansionem, in qua officium fiscale quadragesimæ Galliarum erat constitutum. Ab hisce Fisci *Stationibus* diversæ erant *Stationes* militum, per opportuna loca dispositæ, ita tamen, ut olim adjuncti quoque fuerint milites, qui publicanis in exigen- dis pecuniis opem ferrent & contra vim ac fraudes mercatorum adessent. Docuit hoc antiquitatis fide Burmannus de Vectigal. P. R. p. 145. Et existimo *Stationi* Turicensi XXXX Galliarum quosdam Legionis XI & XXI, quarum memoria in Saxis antiquis haud procul Vindonissa eritis restat, milites præsidio fuisse. Hanc conjecturam ex eo potissimum duco, quod paucis passibus ab lapide nostro aberant, eadem die & postridie eruti lateres cocti, in quibus hæ duæ Legiones, LEG. XI. CL. P. F. & LEG. XXI (illa literis extantibus, hæc incisis,) leguntur; forma

forma & literis simillimi eorum, quos abhinc annos XXIII in agro Turicensium Clotano inventos Bibliotheca nostra civica adservat, quibus & Turicenses fraterculi, una cum Fibula antiqui operis cum iisdem inventa, ut & numi quidam Imp. Rom. (*) cum argentei tum ærei, sunt additi: quin & ipse Titulus sepulcralis L. AELII Vrbici in aditu Templi ad aquas juxta Trajani Columnam Miliariam collocatus ac depositus est. Mirum autem non est Turicum nostrum huic negotio fiscali agitando quondam sub Imp. Rom. commodissimum visum esse. Quomodo hoc oppidum postea Seculo IX seu Carolinorum tempore Camera Imperialis celebrari cœperit, notum est ex Rescripto Ludovici Pii Aquisgrani edito XV Martii VIII anno Imperii, datoque Gotzeberto Abbatи S. Galli: de quo conf. Guillim. de R. Helv. III. cap. V. p. 346. In urbe Turici Stationem quadragesimæ Galliarum instituere placuit

R 2 Roma-

(*) Hi numi ex Clariss. Viri J. JAC. GESNERI indicio sunt: 1.) argenteus CAESAR AVGVSTVS DIVI F. P. P. Caput Augusti laureatum. C. L. CAESARES (Augusti F. Cos. Desig. Princ.) JVVENT. Duæ figuræ togatæ clypeis assistentes cum hastis puris, lituo & capeduncula. Vide Mediobarbi Num. Inipp. R. p. 39. & 57.

2.) ærei.

{ IMP. DIVI F. P. P. Capita adversa Agrippæ & Cæsaris.
Col. NEM. Crocodilus palmæ alligatus cum duabus corollis.

Vide Mediobarb. I. c. p. 56. 3.) L. AELIVS CAESAR capite nudo: TR. POT. COS. II. S. C. Spei typus, mulier stans vestem sublevans, Mediob. p. 189. Ipse vero Celeberrimus Hagenbuchius affirmat plures adhuc sequoris quoque ætatis, immo etiam medii ævi bracteatos nonnullos esse erutos, quos autem omnes, quum satis noti sint, nihilque causam suam juvarent, consulto prætermiserit.

Romanis ob loci & lacus Turicensis opportunitatem, de qua Stumpfius Annal. Lib. VI. Cap. XI. Die Gelegenheit der Stadt Zürich mag verstanden werden aus dem fruchtbaren lieblichen Gelände, welches an Wein, Korn und allerley guten Früchten einen Ueberfluß hat: Ja es giebt solches auch zu erkennen der liebliche schiffreiche Fluß Lindmat und darob der schöne See, der sich bey 28000 Italischer Passus oder Schritten hinauf gegen dem Gebürge erstrecket, und mit einer so angenehmen Landschaft gleichsam eingefasset und gezieret ist, daß sie sich völlig einem fruchtbaren Lustgarten vergleicht. Durch dieses Thalgeländ der Stadt Zürich und über den See hinauf geht die allerbrauchbarste Land-Strasse von den Tribocis und Rauracis, d. i. Straßburger - Elsaßer - und Basler - Landschaft zu den Rhaetiern und fürtter über das Alpgebürge in Italiam. Auch mögen auf dieser Strasse alle Kauffmannsgüter, so aus Italien gebracht werden, bey 50000 Schritten ob Zürich, nemlich am obersten Portgeländ des Wahlensees, bey dem Städtlein Wahlenstatt eingelegt, und in Schiffen auf dem Wasser bis gen Zürich, auch fürtter auf der Lindmatt und dem Rhein hinab bis an das teutsche Meer, ja bis in Britanniam oder Engelland gefertiget werden. Has autem in lacu Turicensi advectiones subvectionesque, inde per fluvium Lintæ & lacum Wallenstadiensem, hinc per fluvium Limagi seu Lintmat, quem Arola ad Helvetiae Confluentes (Coblenz) in Rhenum defert, adjuvabant duæ ab Romanis munitæ viæ

exportationi & invectioni commodissimæ, quas ad Summitatem lacus Wallenstadiensis alteram, alteram supra Helvetiæ Coblenz Vir longe Celeberr. J. JAC. SCHEUCHZERUS primus observavit *Itiner. Alpin.* p. 160.

C. Jul. Cæsar iter per summas Alpes (Penninas, hodie Montem S. Bernhardi majorem) quo magno cum periculo, magnisque portoriis mercatores ire consueverant, pates fieri volebat: de *Bell. Gall.* Lib. III. Hoc patesfacto itineri postea Romanii multum usi sunt, a Mediolano per Alpes Penninas Magontiacum, ut est in Antonini Itinerario: hacque venientes per loca Helvetiæ maxime occidua tantum iverunt. Alterum Romanorum iter ex Italia per Alpes Ræticas communissimum Curiam Rætorum, indeque ad lacum Brigantinum adeoque & in Helvetiam ducebat. Alpes Penninas inter & Ræticas notissimum hodie iter est ex Italia per montem Gotthardum in Helvetiam: hoc vero Romanis jam apertum fuisse tritumque, nugas sunt maximæ: neque credunt, nisi quibus Alpes summae Cæsaris non Penninæ fuisse pessime videntur. Missæ per Ræticas Alpes merces, item quæ ex Pannoniis, Norico, & Vindelicia Galliæ Belgicæ importabantur, non ab lacu Brigantino per Rheni decursum ad Rauracos devehebantur, sed per lacum Turicensem, quod hæc itineris ratio erat erat tum propior, quia interior: tum tutior, quia trans Rhenum, Imperii Rom. limitem, objacebant Helvetiæ Germani, hostes Helvetiorum Romanorumque. Antiqua etiam Rom. Itineraria ab Arbore Felice ad Rauracos minime per Ripam Rheni ducunt, sed per loca Helvetiæ

mediterranea, ad Fines, Vitodurum, Vindonisam.

Quid si dicam, hanc Stationem fuisse Turici in vico, qui Tilieto subjacens ad sinistram aquæ Urbem nostram interfluentis situs, vulgari nunc vocabulo **die Schipfe** dicitur, a scaphis seu navi-culis? Quid si AVGusti LIBertus Præpositus Stationis, ab Augusto suo sibi demandatum hoc Domus Augustæ officium (*diese Hofbedienung*) Turici exercens, in Tilieto, qua id parte in aquam prospectat, suam sibi sedem fixit? ubi domus in illa declivitate ædificata vulgo nunc **das Schloßlein** vocatur, & Præsidis olim Rom. domicilium fuisse, ut & Tilieto nomen suum **der Hof**, ab aula Imp. R. seu Domo Augusta hæsiſſe creditur.

TVRICEN] En hic Urbis nostræ nomen antiquum & genuinum a TVRICVM, ut ab AVEN-TICVM est AVENTICENSIS: quod ad nostra usque tempora, sibilante Z pro T recepto accuratissime conservatum dicitur ZYRICH. In nummis medii ævi bracteatis, nec non in libris, diplomatis, chartis, seculorum posteriorum ZV-RICH, TVRICVM & THVRICVM, DVREGVM, THVREGVM &c. passim appellatur. Per errorem igitur, sine antiquo teste adhuc creditum est, ZYRICH olim habuisse *Tiguri* nomen, a quo quarta pars seu Pagus Helvetiæ antiquæ *Pagus Tigurinus* Cæsari Lib. I. de B. G. sit appellatus. Primus hunc errorem erravit, multisque, Turicensibus in primis, persuasit Henricus Glareanus in Paneg. Urbium Hely. confœd. Basileæ 1519. 4. edito. Quod si maxime verum esset. Pago Tiguri-

Tigurino ab oppido quodam Tiguro id nominis
inditum olim fuisse, tunc certe fatendum nobis
potius effet, situm oppidi Tiguri nos adhuc igno-
rare. Scaliger Tigurum prope Aventicum quæri
voluit. Stumpfius & J. Jac. Huldričus, quum
observarent Gentium Gallicarum oppida primaria
compluria, nomine speciali, quo prius gaudie-
bant, abjecto, ipsius postea gentis suæ nomine
dici cœpisse, ut *Lutetia Parisiorum*, *Parisini*, ho-
die *Paris*: *Durocortorum Remorum*, *hodie Reims*:
Divodurum Mediomatricorum, *hodie Metz*: *Augu-
sta Suectionum*; *Suectiones*, *hodie Soissons*, ad eun-
dem modum primum *Zyrich*, *Turicum Tigurinorum*
dictum sibi persuaserunt, unde deinceps *Pagi Tiguri-*
norum appellatio fuerit propagata, cuius metropolis *Ti-*
gurum habita. Ego utrum Aventicum, an Turicum,
olim in Pago Tigurino fuerit situm, perinde igno-
rō: neque moror Rhenani sententiam Tiguri-
nos de Uraniis interpretati. Clariss. HAGENBU-
CHII de origine nominis ZYRICH hujusmodi
est conjectura: Minor civitas, quæ antiquior esse
majore censetur, & arce, ubi nunc Tilietum est,
enituisse ab ipso conditore primo exstructa tradi-
tur, forte ab ipso Tilieto rupibus imposito inni-
xoque, seu potius ab ipsis his rupibus, quibus
conditores primi arcem imposuerant, quæ in
aquam prospectaret, nomen ZYRICH vel TV-
RICH meruit accipere. ZVR-ICH, q. d. *Rupes*
ad aquas: nam ZVR, ZYR vel TVR, *rupem*;
ICH vel ACH *aquam*, denotant in linguis vetu-
stissimis. TYRVS Phœnices urbs celeberrima su-
per Petris ædificata nomen habuit a τύρος: unde
Aramæorum consuetudine sibilo in T converso
cum græco exitu *Tūgos*, *Tyrus*, dicta. Multi

quoque ab eodem τορνη etiam turrim angusta acie notante græcum Τύρις h. e. Πύργος & latinum *Turris* derivarunt.

TVRICEN] Scapus τὸ R productior est : Tum E situ inverso positum, ut τῷ N adglutinari connectique aptius posset. Id vero tabula rectius ostendet, quam ego verbis eloquar.

STATVRICEN] In lapide Turicensi non sunt voces aliæ, quæ arctius cohæreant, q. una tantum vox esset, nullo intervallo distantes, quam hæ: Id me adducit, ut fere existimem, Quadratium Turicensem, nisi spatii angustiæ vetuissent, STAT. TVRICEN. incisurum fuisse. Videlicet hic marmoriorum veterum mos erat, litera una semel incisa sic uti, quasi eadem bis esset posita: Ita hie T τὸ STA simul finit & TVRICEN simul incipit.

V. 8. XL] Literis numeros significantibus solet lineola frequentissime superimponi. Ipsa quadranginta antiquos Romanos XXXX potius, quam XL signasse observat Cellarius Orthogr. lat. p. 61. Addere potuisset nonaginta veteres Latinos cum XC tum LXXX signavisse ; quod Fabrettus pluribus docuit, p. 561. 562. 563. Quidni igitur ex Lapide Turicensi colligere liceret, Romanos olim XL quoque, non tantum XXXX signasse ; id quod tunc maxime factum videtur, si Spatiorum angustiæ diffusius XXXX minus bene capiebant.

G.] Vere recteque hanc Siglam per *Galliarum* explicari persuadent Saxa supra adducta, quæ post Quadragesimæ mentionem, pro G, ostentant extense **GAL. GALLIARVM.**

ET AEL. SECUNDIN] Literarum ligationes Typus ostendet: quas & in aliis Saxis non esse infrequentes Clariss. *Hagenbuchii* Doctrina declarat.

AEL.] Fuerunt, qui putarent Æ ligatum in Lapidibus indicium *vōθēas* esse: neque nescio in Saxis spuriis Æ deprehendi: Sed & hoc non ignoro, in Inscriptionibus maxime sinceris interdum Æ esse incisum. Nostrum hoc Æ in Saxo Turicensi, si quid video, trium literarum ligaturam refert, scil. A, E & L. Rarissimum est *Aeliae* gentis nomen duabus literis prioribus legi, ne nesciatur, ad Aeliamne, an ad Aemiliam, aut aliam ab AE inchoatam gentem spectet.

AEL. SECUNDIN] Cognomen hoc SECUNDINA factum per *εὐλαβίην* a SECUNDIA; & a SECUNDINA diminutivum SECUNDILLA: Pari modo a Prima, Primina, Primilla: a Septima, Septimina, Septimilla: a Maxima, Maximina, Maximilla. SECUNDINA AElii Unionis uxor AEliæ gentis quoque fuit: Cujus rei caussam facile intellegunt, qui Reinesianam regulam sequuntur, quæ vult, olim uxores maritorum gentes secutas esse: quam autem Fabrettus p. 117. a fine b. rejicit ac resellit. Heic vero Aeliam Secundinam Conjugis sui AElii Unionis Augusti Liberti collibertam,

aut si malis libertam fuisse, quid credere vetat?
Frequentissima olim ejusmodi Conjugia.

V. 9. P. DVLCISSION. F.] Interpretatus sum
Puero DVLCISSIONe Fecerunt. Vix est aliud no-
men appellativum in affectu parentum erga libe-
ros magis solitum, quam *Dulcissimo*, *Dulcissimæ*.
Usum potiorem secutus, non intercedo, si quis
legere malit: *Posuerunt DVLCISSIONe Filio;* vel
Parentes Dulcissimo Filio; vel *Parentes Dulcissimo Fece-
runt.*

DAVID